

2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 10.12.2024 р.).

3. (Європейська) Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11. 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 10.12.2024 р.).

4. Куйбіда Р., Середа М. Свобода мирних зібрань у практиці Європейського суду з прав людини (компіляція позицій Суду). Київ: Центр політико-правових реформ, 2013. 24 с.

5. Фулей Т.І. Свобода мирних зібрань: науково-методичний посібник для суддів. Київ: Фенікс, 2014. 112 с.

6. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. Ст. 131.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-463-7-99>

РЕГУЛЮВАННЯ СПАДКОВИХ ВІДНОСИН ЗА УЧАСТІ ІНОЗЕМНОГО ЕЛЕМЕНТА

Достдар Руслана Миколаївна

*кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри морського та господарського права
Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова
м. Миколаїв, Україна*

Кулик Катерина Олександрівна

*студентка IV курсу факультету морського права
Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова
м. Миколаїв, Україна*

Наразі все більшої актуальності набувають питання, пов'язані зі спадкуванням, прийняттям спадщини та оформленням прав на спадщину за участю іноземного елемента в умовах дії воєнного стану, що потребують ґрунтового вивчення та всебічного розгляду.

Загалом, науковими дослідженнями щодо правового регулювання спадкування за участю іноземного елемента та пов'язаних із ним проблем в Україні займалися наступні науковці-правники: Д. Груба,

І. А. Діковська, О. О. Кармаза, О. Печений, О. Є. Кухарєв, Т. С. Хороша та інші. Попри чималу кількість наукових праць, складно знайти такі, що безпосередньо присвячені спадкуванню за участю іноземного елемента в умовах воєнного стану.

Так, наприклад, наукові дослідження О. Є. Кухарєва висвітлюють особливості правового регулювання спадкових відносин, які виникають при здійсненні спадкоємцями права на прийняття спадщини в умовах воєнного стану [4].

Вчена Д. І. Груба у своїй статті щодо воєнної спадщини зосереджує увагу саме на розгляді термінів прийняття спадщини, процедури відкриття та оформлення спадщини під час воєнного стану [7].

А. В. Мовчан у своїх наукових дослідженнях особливу увагу приділяє відповідності національного чинного законодавства потребам правового регулювання спадкових відносин, зокрема права на спадкування, а також розгляду основних особливостей посвідчення заповіту і спадкового договору [5].

О. О. Кармаза досліджувала у своїх наукових роботах, зокрема у дисертації окремі питання, пов'язані зі спадковими правовідносинами за участю іноземного елемента в умовах війни [6].

О. П. Печений у своїй статті щодо війни, як основного фактора впливу на спадкові правовідносини, аналізував нововведення національного українського законодавства щодо строків на прийняття спадщини та місця її відкриття [8], тощо.

Більшість питань, що стосуються безпосереднього правового регулювання спадкування за участю іноземного елемента в умовах воєнного стану залишаються відкритими і на сьогодні, зокрема, з огляду на постійні нововведення у національному законодавстві нашої держави.

На національному законодавчому рівні визначення поняття «іноземний елемент» міститься у Законі України «Про міжнародне приватне право» № 2709-IV від 23.06.2005 року (далі – ЗУ «Про МПрП»). Так, згідно з п. 2 ч. 1 ст. 1 ЗУ «Про МПрП» «іноземний елемент – ознака, яка характеризує приватноправові відносини, що регулюються цим Законом, та виявляється в одній або кількох з таких форм: хоча б один учасник правовідносин є громадянином України, який проживає за межами України, іноземцем, особою без громадянства або іноземною юридичною особою; об'єкт правовідносин знаходиться на території іноземної держави; юридичний факт, який створює, змінює або припиняє правовідносини, мав чи має місце на території іноземної держави» [1].

За наявності хоча б однієї із зазначених вище ознак, до правовідносин спадкування будуть застосовуватися положення ЗУ «Про МПрП», зокрема положення Розділу Х. Колізійні норми щодо спадкування.

Отже, з п. 2 ч. 1 ст. 1 ЗУ «Про МПрП» випливає, що іноземним елементом у спадкових правовідносинах відповідно може бути:

1. Спадкодавець → іноземець, громадянин України, що проживав за межами України, іноземець, особа без громадянства, іноземна юридична особа.

2. Спадкоємець/спадкоємці → громадянин України, що проживає за межами України, іноземець, особа без громадянства, іноземна юридична особа.

3. Юридичні факти та формальні обставини (наприклад, заповіт, спадкова справа, шлюб, родинні стосунки тощо), що мали місце на території іноземної держави.

4. Майно (майнові права), яке знаходиться на території іноземної держави.

Згідно зі ст. 70 ЗУ «Про МПрП» з урахуванням положень статей 71, 72 цього Закону «спадкові відносини регулюються правом держави, у якій спадкодавець мав останнє місце проживання, якщо спадкодавцем не обрано в заповіті право держави, громадянином якої він був. Вибір права спадкодавцем буде недійсним, якщо після складання заповіту його громадянство змінилося» [1]. І хоча дана норма встановлює загальний підхід щодо правового регулювання спадкових відносин за місцем останнього проживання спадкодавця, звичайно, існують і винятки, які можуть суттєво впливати на конкретні ситуації спадкування з іноземним елементом.

Так, відповідно до ст. 71 ЗУ «Про МПрП» «спадкування нерухомого майна регулюється правом держави, на території якої знаходиться це майно, а майно, яке підлягає державній реєстрації в Україні, – правом України» [1].

Окремі питання щодо вибору права з урахуванням особливостей правової процедури складання і скасування заповітів в залежності від місця проживання спадкодавця і місця розташування його майна, а також забезпечення визнання дійсності заповітів у відповідності до правових вимог висвітлені у ст. 72 і передбачають наступне: «здатність особи на складання і скасування заповіту, а також форма заповіту і акта його скасування визначаються правом держави, у якій спадкодавець мав постійне місце проживання в момент складання акта або в момент смерті. Заповіт або акт його скасування не можуть бути визнані недійсними внаслідок недодержання форми, якщо остання відповідає вимогам права місця складання заповіту або права громадянства, або права звичайного місця перебування спадкодавця у момент складання акта чи в момент смерті, а також права держави, у якій знаходиться нерухоме майно» [1].

Якщо спадкодавець мав останнє місце проживання на території іноземної держави, місце відкриття спадщини визначається відповідно до Закону України «Про міжнародне приватне право» [2].

Також варто звернути увагу на те, що від 30 січня 2024 року на території України набрали чинності два закони, які сприяють захисту прав та інтересів спадкоємців в умовах дії воєнного стану, вносячи, зміни у порядок відкриття та оформлення спадщини, а саме: Закон України № 3450-ІХ від 08 листопада 2023 року «Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо вдосконалення порядку відкриття та оформлення спадщини». Так, встановлюються спеціальні норми щодо оформлення спадщини та права спадкоємців у період дії на території України правового режиму воєнного стану; Закон України № 3449-ІХ від 08 листопада 2023 року «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення порядку відкриття та оформлення спадщини», яким передбачено зміни до Законів України «Про нотаріат», «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» і «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції». Загалом, зазначений закон приводить положення цих законодавчих актів у відповідність до внесених Законом № 3450-ІХ змін до ЦК України.

Таким чином, у контексті наукового дослідження правового регулювання спадкових відносин за участю іноземного елемента, можна стверджувати, що наразі спостерігається адаптація національного законодавства нашої держави у сфері спадкування до складних суспільних умов, зумовлених воєнним станом та тимчасовою окупацією територій, а також до її наслідків, зокрема вимушеної міграції українських громадян та імміграції іноземців. Так, досліджувані у рамках цієї роботи нормативно-правові акти, а також зміни до них, спрямовані переважно на забезпечення правової стабільності, захисту прав та інтересів спадкоємців у непередбачуваних умовах війни.

Література:

1. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 р. № 2709-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text> (дата звернення: 18.12.2024 року).
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 18.12.2024 року).
3. Зміни до деяких нормативно-правових актів у сфері нотаріату, затверджені Наказом Міністерства юстиції України від 11 березня 2022 року № 1118/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0325-22#Text> (дата звернення: 18.12.2024 року).
4. Кухарев О. Є. Актуальні аспекти здійснення спадкоємцями права на прийняття спадщини в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 11. С. 222–225.

5. Мовчан А. Спадкування під час війни. *European Business Association: веб-сайт*. URL: <https://eba.com.ua/spadkuvannya-pid-chas-vijny/> (дата звернення: 18.12.2024 року).

6. Кармаза О. О. Захист спадкових прав громадян в умовах воєнного стану: проблемні питання та шляхи їх вирішення. *Реалізація та захист цивільних прав в умовах воєнного стану. Матвєєвські цивілістичні читання: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 14 жовт. 2022 р.)* / В. В. Цюра, В. О. Бажанов, Б. С. Щербина та ін. ; відп. ред. В. В. Цюра. Київ, 2022. С. 66–69.

7. Груба Д. Воєнна спадщина: особливості спадкування під час воєнного стану. *PRAVO.UA: веб-сайт*. URL: <https://pravo.ua/voenna-spadshchyna-osoblyvosti-spadkuvannya-pid-chas-voiennoho-stanu/> (дата звернення: 18.12.2024 року).

8. Печений О. Війна як фактор впливу на спадкові правовідносини. *LexInform: веб-сайт*. URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/vijna-yak-faktor-vplyvu-na-spadkovy-pravovidnosyny/> (дата звернення: 18.12.2024 року).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-463-7-100>

ДІЯЛЬНІСТЬ МОП ЯК СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ МІЖНАРОДНОЇ ІНСТИТУЦІЇ У СФЕРІ ПРАЦІ

Дубова Катерина Олександрівна

кандидат юридичних наук, доцент,

в. о. завідувача кафедри морського та господарського права

факультету морського права

Національного університету кораблебудування

імені адмірала Макарова

м. Миколаїв, Україна

Сучасний глобалізований світ характеризується значною кількістю протиріч, загроз та викликів, які стають на шляху господарського та соціально-культурного життя людства. Як підкреслюють, І. А. Заплітна та З. А. Вербічка «в умовах сьогодення цілий світ потерпає від непостійних валют, ненадійної економіки, тероризму і соціальної напруги» [1, с. 46]. Важкі, іноді доволі трагічні, наслідки міжнаціональних протиріч, прямого зіткнення між народами та державами, надзвичайних ситуацій і стихійних лих, епідемій, воєн призводять до значних за масштабами і внутрішньодержавних, і